

Wat is ideologie?

Een analyse van de Anarchistische Federatie van Uruguay

Vertaald door Vrije Bond Ommeland (2020)

Alle menselijk handelen, in al de mogelijke uitingen van zijn veelheid, veronderstelt een ideologische basis die het denken en handelen ondersteunt. Deze onvermijdelijke voorwaarde van de vorming van motivaties van mensen, ontsnapt niet aan de formulering van een politieke lijn, noch aan de verwerking van concrete politieke praktijken. Daarom is het noodzakelijk om de ideologie die achter elke menselijke handeling schuilgaat en deze handeling begrijpelijk maakt, te definiëren. Dat brengt ons bij de vraag: Wat is ideologie?

Concreet kunnen we stellen dat ideologie een conceptuele structuur is die in wezen rekening houdt met twee doelen. Enerzijds geeft ideologie een doel aan voor de politieke praktijk en stelt deze een sociaal model voor dat dient te worden bereikt. Dat wil zeggen, het heeft een einddoel. Het is niet mogelijk een revolutionaire politieke praktijk voor te stellen zonder een einddoel te formuleren. Zo vormt ideologie als zodanig een organisch onderdeel van het sociale geheel als zodanig.

Elke beweging die de wereld wilt veranderen stelt een doel voor, welke vervolgens een ideaal sociaal model impliceert: een sociale utopie, om zo te zeggen. Maar politieke theorieën, zoals de Marxistische theorie, die benadrukten dat de politieke praktijk gebaseerd moet zijn op een gedetailleerde studie van de werkelijkheid, op een analyse van wat objectieve of werkelijke omstandigheden worden genoemd - formuleren desalniettemin toch een doelstelling. En zelfs toen Marx en zijn volgelingen probeerden hun theorie op wetenschappelijke grondbeginselen te baseren, formuleerden ze nog steeds een ideaal model dat werd uitgedrukt in abstracte termen, en daarom uiteindelijk toch een utopisch karakter heeft.

We kunnen stellen dat het socialisme utopische wensen als doelstellingen formuleert, voor zover de communistische samenleving van de toekomst alleen kan worden voorspelt in de meest basale en algemene uitgangspunten. Ze zijn echter keer op keer geformuleerd als doelstellingen. Wat nog belangrijker is, is dat deze formulering als een doelstelling van de communistische samenleving, bepalend is voor het karakter dat de strijd moet aannemen om te winnen. Met andere woorden, als we de grondbeginselen van de samenleving die we nastreven zijn hebben vastgesteld, formuleren we impliciet ook de middelen die we kunnen gebruiken voor de realisatie van die samenleving. Niemand kan serieus besluiten een communistische samenleving te gaan bouwen om dan als

actiemethoden of politieke praktijk die vormen te kiezen die passen bij het ideologische erfgoed van de bourgeoisie.

Ideologie heeft een tweede wezenlijk doel: de conceptuele elementen verschaffen die het mogelijk maken om over de werkelijkheid na te kunnen denken. Een ideologie is een systeem van representaties; afbeeldingen van ideeën en concepten. We kunnen gerust zeggen dat mythen ook deel uitmaken van dit systeem. Het is erg belangrijk om niet te vergeten dat het menselijk denken wordt beïnvloed door concepten. Deze concepten zijn gereedschappen die even concreet zijn als ieder ander. Net zoals een hamer nodig is om een spijker te spijkeren, zo zijn concepten nodig om na te denken. Zoals hamers moeten worden vervaardigd, zo moeten concepten worden geproduceerd. We hebben conceptuele hulpmiddelen nodig om te kunnen denken.

De geschiedenis van het menselijk denken was en is nog steeds een proces van het produceren van conceptuele gereedschappen, die het mogelijk maken het wetenschappelijk denken vorm te geven. Om deze reden was het werk van socialistische theoretici van onschatbare waarde, aangezien zij de concepten hebben uitgewerkt en vastgesteld die het mogelijk maken om het functioneren van de kapitalistische samenleving, diens grondslagen, en diens tegenstellingen te begrijpen. Deze concepten maken het ook mogelijk om te voorspellen wat de toekomstige ontwikkeling van de samenleving zal zijn.

Concepten hebben een bestaan en een historische rol binnen de samenleving waar zij uit voort komen. Dankzij hen, en door hun invloed, is het mogelijk om de werkelijkheid te leren begrijpen en te transformeren. Voor de politieke activiteit van een revolutionaire organisatie is het dus van vitaal belang om niet alleen een sociaal model te formuleren om naar toe te bewegen, maar ook om op de meest diepgaande manier de realiteit te kennen waarin zij opereert en, op basis daarvan, voorspellingen over de toekomst te maken.

Als een aantal van deze elementen ontbreken, vervalt de ernstige tegenstelling tussen de politieke praktijk van de organisatie en het historische proces waarin zij opereert. Het is een fout die alleen kan resulteren in inconsistentie en uiteenvallen of inperking van het revolutionaire beweging. Dergelijke fouten zijn: denken dat de realiteit van Uruguay vandaag de mogelijkheid toelaat om terug te keren naar het verleden; te veronderstellen dat het, via de instellingen van het huidige sociale systeem, mogelijk is om de transformatie ervan tot stand te brengen; of te overwegen dat er een mogelijkheid tot ontwikkeling bestaat binnen de kapitalistische grenzen, waardoor de huidige moeilijkheden van politieke en sociaal-economische aard kunnen worden overwonnen.

De politieke lijn en de organisatorische vormen van revolutionaire actie moeten het resultaat zijn van een analyse van de werkelijkheid en een voorspelling van de toekomst. Deze analyse wordt geformuleerd door middel van denken en handelen in dialectische interactie. Het systeem van representaties en concepten (dat zijn eigen logica en strengheid heeft), dat het waarom en wat van de sociale werkelijkheid onderzoekt, is wat ideologische ontwikkeling mogelijk maakt, en dat op zijn beurt de voorwaarden vormt voor concrete politieke actie.

Terugkomend op onze eerste verklaring: het is niet mogelijk om te denken of te handelen zonder ideologie - er bestaat geen niet-ideologisch menselijk gedrag; ideologie is denken én doen. Schematisch zouden we kunnen zeggen dat ideologie een structuur of systeem van concepten is die het volgende mogelijk maakt:

- 1. Het formuleren van een einddoel (dat zo duidelijk mogelijk moet worden uitgelegd);*
- 2. Het begrip of het definitieve begrip van de realiteit waarin iemand leeft, door diens diepe en uitputtende analyse;*
- 3. De best mogelijke voorspelling van de toekomst van deze werkelijkheid, van haar transformatie, zowel in wat spontaan als opzettelijk is. Met andere woorden, in ons geval erkent de ideologie niet het karakter van een geïnteresseerde en analytische toeschouwer van de omstandigheden of spontane transformaties van de werkelijkheid, maar dwingt ze ons om vrijwillig te denken aan de vorming van haar toekomst.*